

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/ВМ 05/4-02 бр. 946/1-XVIII/5
1.6.2017. године

На основу члана 231. став 1. алинеја 17. и члана 278. Статута Факултета, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду на својој XI редовној седници, одржаној дана 1.6.2017. године, донело је следећу

О Д Л У К У

Прихвата се Извештај комисије о докторској дисертацији: БУГАРСКА У ПОЛИТИЦИ КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА, кандидата Ивана Ристића и одобрава усмена одбрана.

Универзитет је дао сагласност на предлог теме 1.11.2011. године.

Кандидат Иван Ристић је објавио рад: Бољшевичка акција на Балкану до средине двадесетих година XX века, Архив. Часопис Архива Југославије, бр.1-2 (2011), стр. 63-83.

Доставити:

1х Универзитету у Београду
1х Комисији
1х Стручном сараднику за
докторске дисертације
1х Шефу Одсека за правне послове
1х Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Данијел Синани

Факултет Филозофски
04/1-2 бр.6/267
(број захтева)
1.06.2017.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Веће научних области
друштвено-хуманистичких наука
(Назив већа научних области коме се захтев
упућује)

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на реферат о урађеној докторској дисертацији

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник
Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

Ивана (Тихомир) Ристића
(име, име једног од родитеља и презиме)

КАНДИДАТ Иван (Тихомир) Ристић
(име, име једног од родитеља и презиме)

пријавио је докторску дисертацију под насловом:

Бугарска у политици Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (1919-1929)
Универзитет је својим 06- дао
дана 1.11.2011. актом под бр 7608/49 сагласност на
предлог теме докторске дисертације која је гласила:

Бугарска у политици Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (1919-1929)
Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

Ивана (Тихомир) Ристића
(име, име једног од родитеља и презиме)

одлуком
образована је на седници одржаној 23.02.2017. факултета под бр 370/1-XV/5 у саставу:

Име и презиме члана комисије	звање	научна област	установа у којој је запослен
др Милан Ристовић	редовни проф.	историја	Филозофски ф.
др Александар Животић	доцент	историја	Филозофски ф.
др Алексеј Тимофејев	доцент	историја	Филозофски ф.
др Божица Младеновић	редовни проф.	историја	Филозофски у Нишу

Наставно-научно веће факултета прихватило је извештај Комисије за оцену и одбрану докторске
дисертације на седници 1.06.2017.
одржаној дана

Прилог: 1. Извештај комисије са предлогом 2. Акт Наставно-научног већа факултета о усвајању извештаја 3. Примедбе дате у току стављања	<u>В.Д.ДЕКАНА</u> <u>Проф. др Данијел Синани</u>
--	---

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У БЕОГРАДУ

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду изабрало нас је, одлуком од 23. фебруара 2017. године, у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације докторанда **Ивана Ристића**, под насловом ***Бугарска у политици Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (1919-1929)***. У Комисију су изабрани: проф. др Милан Ристовић, редовни професор на Одељења за историју Филозофског факултета у Београду (ментор и писац реферата), проф. др Божица Младеновић, редовни професор на Департману за историју Филозофског факултета у Нишу, доц. др Алексеј Тимофејев, доцент на Одељења за историју Филозофског факултета у Београду, и доц. др Александар Животић, доцент Одељења за историју Филозофског факултета у Београду. После увида у докторску дисертацију, Комисија је слободна да поднесе следећи

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1) Основни подаци о кандидату и дисертацији

Докторанд Иван Ристић је рођен 8. јула 1978. године у Призрену, где је завршио основну школу и Гимназију. Студије историје уписао је 2002. године на Филозофском факултета у Нишу, на Департману за историју, а дипломирао јула 2008. године, са просечном оценом у току студија 9,13, и темом дипломског рада *Успон и владавина Стаљина (1922-1939)*. Предходно је апсолвирао на Правном факултету у Нишу. Докторске студије историје уписао је 2008. године на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду (модул *Општа савремена историја*, смер *Савремена историја Русије/СССР и Источне Европе*). Наставно-научно веће Филозофског факултета је дало одобрење за израду дисертације својом одлуком од 29. септембра 2011 године. За ментора је одређен проф. др Мирослав Јовановић, који је руководио израдом докторске дисертације до јануара 2014. године, када је за ментора одређен проф. др Милан Ристовић. У договору са

ментором, професором Мирославом Јовановићем, кандидат је одабрао тему истраживања, имајући у виду сопствена интересовања, али и значај, релевантност и оригиналност теме. Ментор и кандидат су увидели да би обрада ове теме представљала значајан допринос домаћој историографији, познавању југословенско-бугарских односа и историје Балкана у првој послератној деценији. Кандидат је положио све испите предвиђене програмом докторских студија.

Током студија, кандидат је објавио више од десет научних радова у категоризованим научним часописима и зборницима радова са научних скупова. Неки од њих су: "Бољшевичка акција на Балкану (до средине двадесетих година XX века)", *Архив. Часопис Архива Југославије*, бр. 1-2 (2011), 63-83; "Бугарска политичка емиграција у Краљевини СХС", *Историја 20. века*, бр. 2 (2012), 41-61; "Политика споразумевања у време неразумевљања (Рад Александра Стамболијског на југословенско-бугарском зближењу 1919-1923)", *Теме*, год. XXXVI, бр. 3 (2012), 1033-1047; "Спољно-политички аспект "македонског питања" у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца", *Српски народ на Балканском полуострву од 6. до 20. века*, зборник радова, Ниш 2014, стр. 263-277; "Истраживања међуратне историје Балкана у савременој српској историографији (последњих десет година): традиционални и нови приступи", *Хуманизација универзитета*, зборник радова, Ниш 2013, 535-547. Такође, кандидат је децембра 2010. године обавио десетодневни студијски боравак у Софији, као део пројекта размене студената између Филозофског факултета у Београду и Историјског факултета Универзитета у Софији. Касније је, у више наврата, у сопственој организацији, боравио у Софији, ради истраживања у тамошњим културним и архивским институцијама.

Од 2008. године, кандидат је запослен као професор историје, најпре на Народном универзитету, а затим у ОШ "Вук Караџић" у Крушевцу.

2) Предмет и циљ докторске дисертације

Тема докторске дисертације је политика Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (СХС) према Бугарској од 1919. до 1929. године. Хронолошки, период је јасно ограничен: почетну тачку представља почетак рада Мировне конференције у Паризу, на којој је Први светски рат и формално окончан потписивањем мировних уговора са побеђеним државама,

док завршну тачку представља престанак постојања Краљевине СХС (односно промена имена државе у Краљевина Југославија) октобра 1929. године. Двадесете године 20. века представљају не само један заокружени период у југословенској и бугарској историји, већ и у историји међународних односа, односно у европској историји. Важно је нагласити да тема нису били југословенско-бугарски односи, већ Бугарска у југословенској политици – њено место, значај и улога у политици Краљевине СХС. Истраживање посматра политичке односе првенствено из српског/југословенског дискурса, што не значи да је занемарен "поглед" на процесе и догађаје из бугарске перспективе. Суштина је, међутим, у томе да југословенска политика према Бугарској представља референтни оквир за анализу и разумевање осталих политика – бугарске политике према Краљевини СХС; политика великих сила према Краљевини СХС и Бугарској; политика великих сила према југословенско-бугарским односима; политике Краљевине СХС према другим балканским државама итд. У раду је, дакле, југословенска политика према Бугарској посматрана као примарна компонента двостраних југословенско-бугарских односа. Југословенска политика према Бугарској и југословенско-бугарски односи 1920-их година нису систематски обрађивани у историјској науци, већ су досадашња истраживања, презентована кроз научне чланке и приказе, била тематски и хронолошки веома ограничена.

Циљ истраживања био је да укаже на важно место и кључни значај Бугарске у спољној, али и унутрашњој политици и јавности Краљевине СХС. Обухваћен је веома широк спектар тема, јер је циљ истраживања био да покаже развој југословенске политике према Бугарској на свим нивоима – како на нивоу дипломатије - "оперативне" спољне политике, тако и на нивоу других политичких актера, чије је политичко деловање посредно или непосредно утицало на политику према Бугарској, или је трпело последице те политике. Зато су обухваћене и недипломатске сфере политичког деловања (унутрашња политика, војска), као и, условно речено, неполитичке сфере међусобних односа (саобраћај, трговина, култура и просвета). Циљ је био да се покаже сва сложеност спољнополитичког одлучивања и деловања на примеру политике према Бугарској, као и међусобни утицаји различитих сфера политичког деловања на креирање и реализацију политике према Бугарској.

Имајући у виду предмет и циљ истраживања, фактографија, анализе, поређења и закључци су, пре свега, базирани на југословенској архивској грађи (архивским фондовима и личним заоставштинама и архивама) похрањеној у више архивских институција (пре свега у Архиву Југославије), али и на страниј необјављеној и објављеној грађи, која је требало да пружи поглед на југословенску политику према Бугарској не само из бугарског, већ и из угла других заинтересованих субјеката међународних односа на Балкану 1920-их година (пре свега великих сила и суседних држава).

Узимајући у обзир све изложено, можемо рећи да је кандидат остварио постављени циљ истраживања, као и да начин приступања теми и методологија истраживања умногоступљено представља новину.

3) Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Докторант Иван Ристић је у истраживању пошао од девет основних хипотеза: 1) да су југословенско-бугарски односи наставак српско-бугарских односа, у новим међународно-политичким и међународно-правним околностима; 2) да југословенско-бугарски конфликт представља наставак конфликтне традиције српско-бугарских односа; 3) да се генеза српско-бугарског конфликта налази у идеолошким (српски и бугарски национализам 19. века) и стратешким разлозима (тежње за контролом стратешки важних тачака на Балканском полуострву, ради обезбеђивања војно-политичке доминације, економске безбедности итд); 4) да се српско-бугарски, а касније и југословенско-бугарски конфликт, водио на свим "фронтовима"-војном, политичком, дипломатском, идеолошком, академском, колективно-психолошком; 5) да је Бугарска спадала у примарну зону интереса спољне политике Краљевине СХС, тј. да је за њу била једна од најважнијих држава; 6) да је политика Краљевине СХС према Бугарској била одређена њеном спољнополитичком доктрином и положајем, као и различитим европским и регионалним утицајима који су се мењали током 1920-их година (политикама великих сила на Балкану и Блиском Истоку; међусобним односима великих сила; међусобним односима балканских држава; односима Краљевине СХС са другим балканским државама и великим силама); 7) да је Бугарска имала видно место и у унутрашњополитичким дискусијама, па и у српско-хрватском спору, као једном од кључних питања политичког живота Краљевине СХС; 8)

да су Бугарска и Бугари имали посебно место у послератној јавности, нарочито српској, која је била далеко заинтересованија за југословенско-бугарске односе од остатка југословенске државе; 9) да је јавни дискурс о Бугарима и Бугарској био прожет изразито негативним стереотипима и представама, што је била последица непосредног историјског искуства, дугогодишње (предратне и поратне) политичке пропаганде и неговања специфичне културе сећања и политике памћења, које су прошлост српско-бугарских односа "употребљавале" у контексту пожељног објашњења актуелних политичких односа, и оправдања и легитимизације актуелне политике.

Резултати које нуди дисертација колеге Ивана Ристића, потврђују су у потпуности хипотезе од којих је пошао на почетку свог истраживања.

4) Опис садржаја дисертације

Дисертација докторанда Ивана Ристића, не рачунајући формалне делове техничког карактера (насловне стране на српском и енглеском језику, страна са именима чланова комисије, резимеи на српском и енглеском језику и садржај), има 726 страна, које чине: Предговор (1-21), Увод (22-40), основни текст дисертације (41-676), Закључак (677-685), попис извора и литературе (686-721), кратка биографија кандидата (722) и изјаве о ауторском праву (723-726). Попис литературе садржи 437 референци. Основни текст садржи три поглавља и 15 потпоглавља (6 у оквиру првог поглавља; 4 у оквиру другог поглавља; 5 у оквиру трећег поглавља). Већина потпоглавља је подељена на мање целине.

Предговор је подељен на два дела: *Тема-основне хипотезе и методолошки оквир* и *Извори и литература*. У првом делу кандидат излаже предмет и циљ истраживања, основне хипотезе и методолошки оквир. Кандидат је своје методолошко усмерење пронашао у методологији *модерне политичке историје*, која, за разлику од традиционалне политичке историје, проширује појам политике и политичког, који сада, осим уже државе (власти) као главног политичког чиниоца, обухвата и све оне процесе и тенденције, као и актере политичког одлучивања изван државе и њених институција (политичке странке, истакнуте појединце, јавност и јавно мњење). С тим у вези, истраживање излази из оквира уског дипломатског дискурса, карактеристичног за готово сва истраживања спољне политике међуратне Југославије, који подразумева анализу спољнополитичког деловања

само на нивоу дипломатских активности, већ спољнополитичко деловање посматра и кроз политичке активности и различите форме деловања свих релевантних политичких актера. Кандидат посебно разрађује методологију истраживања ставова јавности и јавног мњења, указујући на сложеност појма јавности, типологију јавности и методолошка ограничења истраживања феномена јавности 1920-их година. У другом делу кандидат указује на изворе које је користио у истраживању, и даје преглед основне литературе, указујући на стање и тенденције у истраживањима југословенско-бугарских односа у домаћој и бугарској историографији.

У *Уводу*, полазећи од једне од основних хипотеза (да су југословенско-бугарски односи наставак конфликтне традиције српско-бугарских односа), кандидат даје преглед српско-бугарских односа до 1918. године, најважнијих догађаја, процеса и личности. Увод има два дела: први, који се бави односима у Средњем веку, и други, који се бави односима у Модерном добу, са посебним освртом на другу половину 19. века, односно на период који је био од кључног значаја за даљи развој српско-бугарских односа.

Прво поглавље дисертације (*Бугарска у спољној политици Краљевине СХС*) је најобимније, и у њему кандидат излаже резултате истраживања дипломатских односа двеју држава, са фокусом на југословенске дипломатске активности, односно на ставове, тенденције и активности југословенског спољнополитичког ресора према различитим питањима југословенско-бугарских односа. У овом поглављу кандидат се бави оним што назива "оперативном спољном политиком", која кроз своје активности не само да реализује спољнополитичке одлуке, већ решава и свакодневне проблеме који су јављају у двостраним односима. Свакако је најзначајније спорно питање југословенско-бугарских односа током 1920-их година било тзв. "македонско питање", које, за разлику од доратног периода, више није било територијално питање (берем не званично), а које се испољавало у две форме: као комитско питање, које је за Краљевину СХС било политичко и безбедносно питање "првог реда" (терористичко, политичко и пропагандно деловање организације ВМРО), и као мањинско питање (питање поштовања права "бугарске мањине" у Краљевини СХС, пре свега у Вардарској Македонији, коју званични Београд није признавао, док је званична Софија, посебно у другој половини 1920-их, инсистирала на њему). Прво поглавље је подељено на 6 потпоглавља.

У првом потпоглављу, чија је тема мировни уговор са Бугарском, концепт излагања прати најзначајнија питања третирана у мировном уговору: одређивање тј. редефинисање југословенско-бугарске границе; питање повреде међународног права за време рата и окупације (ратни злочини и суђење оптуженима), питање причињене штете и ратне одштете Бугарске Краљевине СХС; питање редукције бугарске војне моћи; "македонско питање" на Мировној конфреницији у Паризу, и покушај бугарске владе и различитих формалних и неформалних организација да га покрену и реше у складу са својим схватањима бугарског националног питања на Балкану (независна "бугарска" Македонија, или припојена "матици" Бугарској). Кандидат се бави и неким мање значајним, али не и безначајним питањима везаним за мировни уговор, потпуно запостављеним у досадашњим истраживањима (секвестар, ратни заробљеници, државна имовина на додељеним територијама итд.) Излагање поменутих тема поседује логичан концепт: кандидат најпре излаже третирање поменутих питања на Мировној конференцији, југословенске и бугарске ставове (као и ставове великих сила и других заинтересованих страна), и залагања југословенске делегације у заштити југословенских интереса (често без већег успеха, јер су велике силе, које су одлучивале у крајњој инстанци, водиле рачуна о својим интересима и својим међусобним односима, много више него о прокламованим принципима и логици аргумената); затим образлаже прихваћена решења, инкорпорирана у одредбе мировног уговара; на крају следи излагање о томе у којој су мери предвиђене обавезе извршене од стране Бугарске, и какве су биле последице (не)извршења. Како показује истраживање, највећи део својих обавеза Бугарска није извршила у мери, и на начин, предвиђен уговором. У дисертацији се, такође, показује да је извршење обавеза, као и само третирање мировних уговора уопште, било тесно повезано са политичким питањима и послератним међународним односима.

У другом потпоглављу кандидат се бави југословенском политиком према влади Александра Стамболијског (1919-1923). Стамболијски је, имајући у виду његове политичке предходнике и наследнике, био личност специфичних политичких погледа и идеја. Антиратни политичар, пасионирани говорник, трибун сељачке Бугарске, енергичан, храбар, саркастичан и арогантан према политичким противницима и супарничким идејама, склон ауторитарности и диктатури, просовјетски и антиномархистички настројен, поборник идеје федерације балакнских народа, посебно Јужних Словена. Његову спољну

политику обележила је платформа о зближењу са Краљевином СХС, са крајњим циљем стварања јединствене јужнословенске федеративне државе "од Ријеке до Варне". Окретањем према Србима, најзначајнијем савезнику великих сила победница на Балкану, Стамболијски је показивао лојалност Бугарске не само према суседној држави, већ и према новом поретку, желећи да добије одређене бенефите, као што су укидање неких рестриктивних одредаба мировног уговора о бугарској војсци, умањење репарација итд. Званични Београд је, међутим, на његове предлоге реаговао крајње неповерљиво. ВМРО, заједнички непријатељ Стамболијског и Београда, чинио је све да саботира покушаје званичне Софије да побољша односе. Пред крај периода, са владом Стамболијског је постигнут технички споразум у Нишу (Нишки споразум) о заједничким мерама против ВМРО-а, чиме је учињен највећи помак у односима од краја рата, али је влада Стамболијског убрзо оборена у пучу који су извели његови удружени противници, више или мање ревизионистички, антисрпски и антијугословенски настројени, док је Београд немоћно (јер је политика Стамболијског сметала и појединим великим силама и суседним државама) посматрао пад јединог бугарског лидера који је био спреман да редефинише бугарску националну политику према Македонији, у замену за политички савез са Београдом и излазак Бугарске из међународне изолације.

Треће потпоглавље посвећено је политици Краљевине СХС према новој, превратничкој влади у Бугарској (1923-1925), на чијем је челу био професор Александар Цанков. То је био период најзаоштренијих односа. ВМРО, савезник нове владе, радикализовао је "македонско питање" на свим нивоима. На пролеће 1924. године, Београд је био спреман да употреби војну силу против упоришта ове организација на бугарској територији. У том периоду је дошло и до усложњавања међународних односа – болшевичка Русија је појачала свој утицај на Балкану, чије су политичке и социјалне супротности биле готово идеалне за изазивање револуције предвођене локалним комунистичким партијама, док су западне силе, пре свега Велика Британија, појачале своју антиболшевичку пропаганди и политику. Италија је најпре савезом са Краљевином СХС покушала да уруши француски утицај, да би се од почетка 1925. године постепено враћала својој антијугословенској политици. Заоштрени су били и југословенско-грчки односи (од јесени 1924. године), а обе стране су својим односима са Бугарском покушавале да изврше притисак на другу страну, јер су, у суштини, и Краљевина СХС и Грчка биле

заинтересоване за што дужу изолацију Бугарске. Кандидат даје детаљан опис догађаја и процеса који су обележили југословенску политику према Бугарској, управо узимајући у обзир сложени контекст регионалних и међународних односа. Излагање завршава делом посвећеним бугарској политичкој емиграцији у Краљевини СХС, једном новом феномену у односима, и готово неистраженој теми у историографији, насталој као последица грађанских сукоба у Бугарској после преврата.

Четврто потпоглавље посвећено је југословенској политици према Бугарској у другој половини 1920-их година. Кандидат анализира утицај идеја о "балканском Локарну" (насталих после склапања Локарнских споразума крајем 1925. године) на југословенско-бугарске односе, однос Краљевине СХС према тзв. избегличком зајму Бугарске, покушаје Београда да на "локарнским принципима" постигне споразум са Бугарском којим би се она званично одрекла своје подршке ВМРО-у, тј. "македонском питању". Највећи део потпоглавља посвећен је југословенској политици према Бугарској у светлу италијанске антијугословенске политике и јачања њеног утицаја на Балкану од краја 1926. године (после Тиранског пакта). Кандидат показује да је италијанска политика утицала на промену политике према Бугарској, како би се спречило "заокруживање" Краљевине СХС непријатељским државама. Ипак, ВМРО, спонзорисан од стране Рима, појачао је своја дејства, како би осујетио било какво приближавање Београда и Софије, што је резултирало двогодишњом кризом после убиства југословенског генерала Ковачевића у Штипу, због чега је Краљевина СХС затворила своју границу према Бугарској. Период кризе је окончан југословенско-бугарском конференцијом у Пироту (фебруара 1929. године), чији рад кандидат детаљно анализира, између осталог и због чињенице да о овој конференцији до сада није писано у историографији. Конференција је усвојила мере о обезбеђивању границе, која је отворена непосредно пре почетка њеног заседања.

Пето потпоглавље посвећено је, у досадашњој историографији неистраженим, односима у "неполитичким" сферама (спољна трговина, саобраћај, наука, култура и просвета), мада су политичка питања била толико доминантна, да је, у суштини, све у југословенско-бугарским односима било под снажним упливом "високе политике", тј. "великих" политичких тема. То се најбоље види на примеру саобраћајних веза, јер је регулисање овог питања у периоду од 1924. до 1926. године било мотивисано безбедносним разлозима (деловање бугарске обавештајне службе преко железничког

представништва у Цариброду), али и на примеру културних, па и просветних контаката, где су доминирали сукобљени ставови о "великим темама" заједничке прошлости, историјским сукобима итд. Утицај политике се види и из чињенице да су односи у поменутих сферама добијали замајац онада кад су и политички односи ишли узлазном путањом. Тема шестог потпоглавља је дипломатска служба Краљевине СХС у Бугарској, до сада, такође, неситраживана тема. Кандидат анализира рад посланства у Софији и конзулата у Варни, даје кратке биографије посланика и конзула, и указује на значај личности дипломатских представника у дипломатским односима, посебно Милана Ракића и Љубе Нешића, у нарочито кризним периодима југословенско-бугарских односа.

У складу са основним методолошким смерницама, у другом поглављу дисертације (*Ставови и улога кључних политичких чинилаца у политици према Бугарској*), кандидат се бави оним политичким чиниоцима који представљају оне спољнополитичке одлучиоце или политичке факторе (институције, организације и појединце) од утицаја на политику према Бугарској, изван круга дипломатије, односно спољнополитичког ресора.

Поглавље је подељено на четири потпоглавља. У првом, кандидат анализира улогу краља Александра у политици према Бугарској, и долази до закључка да је његова улога била посредна, али значајна, јер је његов утицај произишао из ауторитета и реалне моћи коју је поседовао. Краљ се Бугарском бавио највише у контексту обуздавања италијанске антијугословенске политике. У другом потпоглављу, кандидат анализира ставове Николе Пашића, вође Народне радикалне странке и вишегодишњег шефа спољнополитичког ресора, као и председника више југословенских влада (до смрт 1926. године), пружајући увид у њихову генезу, с обзиром на дугу и сложену историју контаката Пашића са Бугарском и Бугарима.

Треће потпоглавље се бави местом Бугарске у унутрашњополитичком дискурсу. Кандидат, анализирајући неколико случајева (дискусије поводом деветојунског преврата, посету Александра Цанкова), показује да је Бугарска, односно политика према Бугарској, као тема са јаким емотивним набојем, за коју је српска јавност, због природе историјских односа Срба и Бугара, била веома заинтересована, била нашироко (зло)употребљавана у унутрашњополитичким препуцавањима, обрачунима и дискусијама. Најбољи пример је употреба теме политике према Бугарској од стране Стјепана Радића, најутуцајнијег хрватског политичара у Краљевини СХС, у контексту затегнутих српско-хрватских односа

и различитог виђења концепта југословенства од стране српске и хрватске политичке елите. У четвртом потпоглављу, кандидат анализира улогу војске, као једног од кључних фактора политичког живота и спољне политике Краљевине СХС. Улогу војске кандидат излаже кроз анализу позиције Бугарске као војно-политичке претње за Краљевину СХС, стратешких војних докумената (ратних планова и директива), као и кроз анализу активности војнообавештајне службе. Питања којима се кандидат бави у другом поглављу дисертације, до сада нису засебно научно истраживана (о појединим постоје само успутне напомене у литератури, док су поједина била потпуно неистражена).

Треће поглавље (*Бугарска и Бугари у послератној јавности*) посвећено је јавности. Истраживање ставова јавности, као једног од фактора у спољнополитичком одлучивању, слабо је заступљено у досадашњим радовима о спољној политици међуратне Југославије.

Поглавље има пет потпоглавља. У првом се кандидат бави ставовима о Бугарима, Бугарској и српско/југословенско-бугарским односима представника интелектуалне елите (научника, књижевника, публициста, дипломата), као што су Јован Цвијић, Тихомир Ђорђевић, Богдан Поповић, Драгиша Васић итд. Интелектуални дискурс о Бугарима после рата био је, заправо, наставак предратног дискурса, али су сада стари стереотипи и матрице добили ново значење, у складу са "контекстуалним доменом", односно новим политичким и историјским околностима. Остала потпоглавља прате, у хронолошком погледу, излагање у делу о политичким односима (прво поглавље). Тако се друго потпоглавље бави ставовима јавности према Бугарској у време владе Стамболијског, и посебно према личности и политици "зближења" председника бугарске владе. У трећем потпоглављу, кандидат истражује ставове јавности према Бугарској за време владе Александра Цанкова, док се у четвртом потпоглављу бави ставовима јавности према Бугарима и Бугарској у другој половини 1920-их година.

Пето потпоглавље представља покушај аутора да се у истраживању ставова јавности удаљи од стандардног метода дескрипције, тј. анализе садржаја писања штампе и периодике, и да ставове јавности сагледа користећи теоријско-методолошки концепт *културе сећања*, односно службеног и јавног неговања пожељног и (политички) употребљивог сећања на прошлост српско-бугарских односа. Кандидат истражује значај датума, јавних церемонијала, сакрализације жртве, масовних страдања итд. у одржавању и неговању пожељне "слике" Бугара и српско-бугарских односа у српској јавности.

5) Научни допринос докторске дисертације

6) Закључак

Кандидат је, упустивши се у истраживање и анализу изузетно комплексних односа две суседне државе, Краљевине СХС и Бугарске, у периоду који је био оптерећен како старим проблемима, који су били резултат претходних нерешених супротности (Балкански ратови) тако онима који су настали у новим међународно-политичким околностима и проистекли из резултата Првог светског рата. Како је с правом утврдио, односи нове, југословенске државе и Бугарске, били су наставак српско-бугарских односа и сукоба два национализма и националних претензија и политика до 1918. године, да је сукобљавања било на готово свим тачкама односа, да је „бугарски проблем“ у политици Краљевине СХС био од кључног значаја у њеној спољнополитичкој доктрини и био широко заступљен како у политичким дискусијама тако и у јавном мњењу као једна од средишњих тема. Иако је основно полазиште да се ради о теми из политичке историје, и историје односа две суседне државе, аутор је тему схватио и анализирао у свој њеној сложености, не запостављајући поред оних средишњих, и питања која су обично на њиховој маргини (виђење Бугарске и Бугара као „другог“ у југословенској јавности, утицај културе сећања и њених варијетета, разлике у схватању овог питања у другим југословенским срединама, и слично).

Обимно истраживање обављено је у српским и бугарским архивима, кориштена је објављена дипломатска грађа, кориштени су бројни наслови релевантне историографске литературе, мемоарске грађе, секундарни извори. Кандидат је показао завидну акрибију, способност и оспособљеност да пише о једном изузетно сложеном и осетљивом питању аналитички, научно утемељено, и избалансирано. Користећи овако разновсне изворе и литературу, по квалитету података и различитог порекла, и са различитим приступима о овим односима, колега Ристић је такође успавао да стално држи изоштрен свој критички фокус.

Обимом истраживања, количином нових извора, схватањем вишеслојности ових односа, аналитичким и критичким приступом колега Ристић је својом дисертацијом дао значајан и квалитативно нов допринос познавању важности Бугарске за спонополитичку доктрину и тактику југословенске државе као кључног проблема њене балканске политике током прве деценије међуратног периода. Такође, пишући о југословенској политици према Бугарској, никада не губи из вида њене много шире, спољнополитичке али и историјске и остале контексте. Захватајући сажето и претходне периоде односа два суседна народа, српског и бугарског, као и оне њихових држава, колега Ристић је дао један рационалан преглед њихове сложене историје.

Докторска дисертација Ивана Ристића која је стављена на увид Комисији, представља озбиљан научни допринос нашој историографији, оном њеном делу који се бави спољнополитичким феноменима који су одреживали правце југословенске политике после Првог светског рата, са озбиљним реперкусијама и на унутрашње стање у Краљевини СХС. Истраженошћу, зрелошћу анализа, бројем проблема које је обрадио, ширином изворне основе- дисертација је потврда да се ради о квалитативно новом научном искорак у познавању ове проблематике.

Имајући у виду изложено, Комисија је мишљења, да се ради о једној изузетно савесно и пажљиво истраженој теми, а да су пружени резултати важан искорак у обогаћивању досадашњих сазнања о односима две државе. Кандидат је показао истраживачко искуство, зрелост, и способност да успешно, аналитички и синтетички изложи резултате, јасним и прецизним језиком.

Комисија сматра, да је Иван Ристић, испунио све потребне услове за приступање усменој одбрани докторске дисертације.

Чланови комисије

Проф. др Божица Младеновић
редовни професор
Филозофски факултет у Нишу

Доц. др Алексеј Тимофејев
Филозофски факултет и Београду

Доц. др Александар Животић
Филозофски факултет у Београду

Проф. др Милан Ристовић
редовни професор
Филозофски факултет у Београду
(ментор)

У Београду, 22. Марта 2017. године